

HIZIRLA KIRK SAAT VE MODERNLEŞME VURGUSU

Ensar KESEBİR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlük Türk Dili,
ensarkesebir@hotmail.com

Özet

Sezai Karakoç diriliş, modernizm, şehir-kent ayrımı, din, tarih, kültür, medeniyet ve gelenek gibi kavramların tam ortasında yer alan şairlerden biridir. Sezai Karakoç'un nazarında, "modernizme" körü körüne bağlanan birey, mazisinden kopmuş, istikbale de bağlanamamıştır. Şaire göre çağın buhranının önüne geçecek, diriliş muştusunu başlatacak olan birey "gelenek"ten kopmamalıdır. Çalışmada, Sezai Karakoç'un "Hızır ile Kırk Saat" adlı kitabının ikinci kısmındaki şiiri irdelendi. Karakoç'un şehir-kent ikiliği üzerinden gelenek ile modernizmi karşılaştırdığı görüldü. "Âb-ı hayat" yolunda Hızır'ın kendisine kılavuzluk etmesini isteyen şair, Hızır ile dertleşir; "yeşil sarıklı ulu hocalara" sitem eder. Sitem edilen ve çalışmanın çıkış noktasını oluşturan temel husus ise, teknolojinin getirdiği imkânlar sonrası "şehrin" yapısının değişmesi ve insanın tek tipleşmesidir. Karakoç'un "Hızır" ile yaptığı "mülakat", bize sadece modernizmin olumsuz yanlarını sunmaz; aynı zamanda Karakoç'un modernizmin karşısına neyi ya da neleri koyduğu hakkında fikir de verir.

Anahtar Kelimeler: Modernizm, Gelenek, Hz. Hızır, Şehir-Kent Ayrımı

HIZIRLA KIRK SAAT AND EMPHASIS ON MODERNIZATION

Abstract

Sezai Karakoc is one of the poets in the center of concepts such as resurrection, modernism, cities and urban opposition, religion, history, civilization and traditions. Sezai Karakoc tells that the one who is tied blindly to modernism left his post and can not tie to his future. According to him, to solve the depression of age, individual should not leave the tradition. In our study, the poem in the second part of Sezai Karakoç's "Hızır ile Kırk Saat" examined. Sezai Karakoc compares tradition and modernity using word of town and city. The poet who wants Hızır to guide him, speaks with Hızır and reproaches to the teachers. The issue is mainly criticized and forms the starting point of the essay is that offer the advantages of technology, the construction of city changed and human becomes monotone. The speaking between Karakoç and Hızır doesn't only give the negative side of the modernism but also gives an idea about what Sezai Karakoç places against modernism.

Keywords: Modernism, Tradition, "Hızır", Difference Between City and Town.

Hızır ile Kırk Saat

2.

*Ey yeşil sarıklı ulu hocalar bunu bana öğretmediniz
Bu kesik dansa karşı bana bir şey öğretmediniz
Kadının üstün olduğu ama mutlu olamadığı
Günlere geldim bunu bana öğretmediniz
Hükümdarın hükümdarlığı için halka yalvardığı
Ama yine de eşsiz zulûmler işlediği vakitlere erdim
Bunu bana söylemediniz
İnsanlar havada uçtu ama yerde öldüler
Bunu bana öğretmediniz
Kardeşim İbrahim bana mermer putları
Nasıl devireceğimi öğretmişti
Ben de gün geçmez ki birini patlatmıyayım
Ama siz kâğıttakileri ve kelimelerdekini ve sözlerdekini nasıl sileceğimi
öğretmediniz*

*Bir kentten daha geçtim
Buğdayları yakıyorlardı
Yedikleri pirinçti
Birbirlerine açılan borular gibi üfürüyorlardı
Sonra birbirilerinden borular gibi çıkıyorlardı
Pirinçler gibi çoğalıyorlardı
Atlarını yalnız atlarını cana yakın buldum
Öpüp çıkıp gittim yelelerini.
(Karakoç, 1989: 9)*

Bu çalışma, Sezai Karakoç'un Mayıs-Haziran 1967 yılında kaleme aldığı ve kırk bölümden oluşan *Hızır ile Kırk Saat* adlı şiir kitabının ikinci kısmının çözümlenmesi üzerine kuruludur. Çalışmada, "Şiirin ana teması nedir?", "Karakoç'un şiiri yasladığı temel öge(ler) nelerdir?" gibi sorulara cevap verilmeye çalışılmıştır.

Realistlere göre sokağa tutulan ayna olan edebiyat, toplumsal olaylara bağlı olarak değişim ve dönüşüm geçirir. Toplumu derinden etkileyen, dolayısıyla edebiyata da sirayet eden en önemli olaylardan biri şüphesiz ki savaşlardır. Karakoç, *Kent Gazetesi'*ne verdiği röportajda, "bugünkü şiirimiz" ile "ikinci dünya savaşını" irtibatlandırır. Karakoç'a göre, Birinci Dünya Savaşı'ndan uzaklaşıp İkinci Dünya Savaşı'nın "sath-ı mailine" henüz yaklaşmadığı yıllarda, "şiir mutlak değerlerin tebliği", şair ise, "üstün insandı[r]" (Karakoç, 2007a: 45). İkinci Dünya Savaşı'yla dünyanın psikolojisi değişmeye başlayınca şiir de bu psikolojiden etkilenir. Artık mutlak değerler ikinci plana itilir, konular değişir. Necip Fazıl, Ahmet Hamdi

Tanpınar, Ahmet Kutsi gibi “mutlakçı ekolün” yerini, mutlak değerleri reddeden Orhan Veli nesli alır. Savaşın uzaklaşmasıyla, “savaşa şartlanmış insanın yeniden dünyaya alışma denemeleri” verilmeye başlanır. Savaştan, dünyaya dönen şair, “huzurlu bir dünyanın şiirini” ise, “mutlak değerlere” yaklaşıyor veriyor (Karakoç, 2007a: 45-47). Sezai Karakoç’un İkinci Dünya Savaşı’ndan uzaklaştığı 1967’de yazdığı “Hızır ile Kırk Saat” şiirine bu gözle bakılabilir. Şiirin henüz başlığında, “mutlak değerlere” dönmeyi çağırıştıran “Hızır” kelimesi kullanılır. Kimi sûfiler, âb-ı hayat suyunu içen Hızır’ın hâlâ yaşadığına inanırlar. İsmail Hakkı Bursevî, sûfilerin Hızır ile konuştuklarını söyler: “Sûfiler Hızır’ın yaşadığı konusunda hemfikirdir. Çünkü sûfilerin onu mübarek mekânlarda görüp konuştuklarına, kendisinden birtakım bilgiler öğrendiklerine ve ona birtakım sorular sorup cevaplar aldıklarına dair pek çok hikâyeye mevcuttur” (Bursevî, 1985: 268). Karakoç, Hızır ile Kırk Saat’i nasıl yazdığını şöyle anlatır: “Hızır ile Kırk Saat adlı, kırk bölümlü şiirimi 1967 yılı Mayıs ve Haziran aylarında, Yenikapı’da, deniz kenarında, kayalıklar arasındaki bir kır kahvesinde yazdım. Aşağı yukarı, kırk gün, akşamüzeri, bir iki saat, orda, deniz dalgalarının kıyıya çarpma seslerini dinleyerek ve her seferinde şiirin bir bölümünü yazarak kitabı tamamladım. Zaten, bu yüzdendir ki şiire Hızır ile Kırk Saat ismini verdim: Sanki orada Hızır’a randevu vermiştim de her gidişimde, bu randevunun verimi ve armağanı olarak bir bölümle döndüm” (Karakoç, 2011: 22). Sûfilerin Hızır ile konuştuğu inancını Karakoç’un söyledikleri ile beraber düşündüğümüzde, Karakoç’un Hızır ile kırk gün boyunca “mülakat” yapan bir sûfi olduğunu söyleyebiliriz. Karakoç, “Hızır” ile randevulaşmaktadır. Beğavî’nin tefsirindeki rivayette ifade edildiği üzere, dört peygamber kıyamete kadar yaşayacaklardır. Bu dört peygamberin ikisi gökte, ikisi ise yerdedir. Yerdekiler, Hızır ile İlyas’tır. İlyas karada, Hızır ise denizdedir (Bursevî, 1985: 268). Karakoç da her gün Yenikapı’ya inmekte, deniz kenarında âdeta Hızır ile bir saat “mülakat” yapmaktadır.

Şiirin başlığındaki dikkat çekici bir diğer husus, “kırk” sayısıdır. Kırk, geleneksel İslâm kültüründe üçler, yediler gibi özel anlamı olan bir sayıdır. Hz. Âdem’in hilkat toprağında kırk gün yoğrulduğu rivayet edilir. Kırk hadis, kırk hatim indirme, kırk gün kırk gece düğün yapma gibi pek çok geleneğin arkasında bu sayıyı bulmak mümkündür. Şiirde Hz. Hızır ile beraber çokça gönderme yapılan Hz. Musa’ya da kırk gün oruç ve riyazet emredilmesi, ardından Rabbi ile konuşma şerefine nail olması da burada hatırlanabilir.

***“Ey yeşil sarıklı ulu hocalar bunu bana öğretmediniz
Bu kesik dansa karşı bana bir şey öğretmediniz ”***

Karakoç, şiire sitemli bir eda ile başlar. Yeşil sarıklı ulu hocalardan dert yanar. “Öğretmediniz” ifadesi Hz. Hızır’ın Hz. Musa’ya gemiyi delmesindeki, çocuğu öldürmesindeki ve duvarı doğrultmasındaki hikmeti açıklamasına, öğretmesine

(öğretme fiili şiirde altı kere geçer) telmihtir.¹ Şair, “öğretmediniz” diyerek medreselerdeki hocaların kesik dansı öğretmemesinden, “kadının üstün olduğunu[n] ama mutlu olamadığını[n]” kendisine bildirilmemesinden ve âdeta bir fanusta yaşamaktan yakınıyor. Ancak, burada şairin ironi yaptığı da düşünülebilir. Şairin “yeşil sarıklı ulu hocalar[ın]” kendisine cumhuriyet ideolojisinin modernizm kisvesi altında çağdaşlaşma olarak sunduğu “dansı”, “kadının üstün olduğunu” öğretmemesini medar-ı iftihar olarak gördüğünü de söyleyebiliriz.

“Kadının üstün olduğu ama mutlu olmadığı” ve “hükümdarın hükümdarlığı için halka yalvardığı ama yine de eşsiz zulümler işlediği vakitlere erdim” mısraları modernizm eleştirisi bağlamında okunabilir. Modern dönemde kadının daha fazla ön planda olması, onun âdeta bir meta hâlinde sunulması ve popüler olması onu zahiren üstün göstermektedir; ama kadın tüm özgürlüklerine, sosyal hayattaki bağımsızlığına hatta kimi ailelerde otoriteyi temsil etmesine rağmen mutsuzdur. Karakoç, artan mutsuzluğu ve bunalımı, 20. yüzyıldaki Batı tahribatına, Doğu ruhunu ve İslâm’ı yok sayan ve tek taraflı hâkimiyetini kesinleştiren Batı felsefesine bağlamaktadır (Karakoç, 1998: 81). “Hükümdarın hükümdarlığı” için halka yalvarması; fakat yine de zulümler işlemesi akla demokrasi yolundaki açıkları getirir.

“İnsanlar havada uçtu ama yerde öldüler” mısrası da bir başka modernizm eleştirisidir. İnsanların havada uçması teknolojinin gelişmesini, uçağın ve helikopterin kullanılmasını çağrıştırmaktadır. Fakat aynı insanlar o helikopterlerle ya da savaş uçaklarıyla yerdekileri öldürebilmektedir. İnsanlar havada uçmak lüksüne sahip oldukları, dev kuleler, plazalar yaptıkları, gökdelenlerde oturabildikleri hâlde; yüzlerce metrelik kulelerinin yerle bir olması sadece şiddetli bir depreme bağlıdır. Sezai Karakoç, tekniğin insanlığa faydasını inkâr etmemekle birlikte bugün tekniğin

¹ Hz.Hızır’ın yanı sıra Hz.Musa’dan da pek çok yerde söz eder Karakoç. “Ben öğrettim Musa’ya eşyanın ötesini” (Karakoç, 2010: 190), “Öğretmeseydim duvarını devirerek yoksulu kurtarmayı çıkartabilir miydi Musa Mısır’dan İsrail’i” (Karakoç, 2010: 203), “Musa sürüyü Şuayb’dan öğrendiyse yolu dağı yaylayı benden öğrendi” (Karakoç, 2010: 204), “Şimdi de Ehramlar ülkesindeyiz sağda Musa’nın bayrağı dikili” (Karakoç, 2010: 237). Hz. Hızır ile Hz. Musa hakkındaki ilişkiyi Karakoç, sanatçı ve esrarlı yolculuktaki nesne şeklinde teşbih eder. Nesnenin (Musa’nın) sanatçıya (Hızır) teslim olacağından bahseder: “Sanatçı nesneyle hesaplaşan adamdır. Sanatçı, nesneyi yorar. Şu esrarlı yolculukta, nesne Musa, sanatçı, Hızır’dır. Nesne süreklince sanatçıya sorular yöneltir, itiraz eder. Direnir ona; süreklince onu reddeder. Ona, en umulmadık yerde ve anda ihanet edebilir. Onu, en beklenmedik zamanda ele vermek ister. Onu yarı yolda bırakabilir. Ona baştan başlamak ihtiyacını hissettirebilir. Güneş olur, gözünü kamaştırır; gölge olur, gönlünü karartır. Ama sanatçı sabrı, görünmeden, yavaş yavaş hücrelere işleyen nem gibi, vahşi nesnenin direnişini kıran ilahi armağandır. Sıkı duran eşyanın, atom bağlarının fark edilmeyen dişlerle ve kemirmelerle söker; sonunda, nesne, sanatçıya teslim olur; yıkayıcısının ellerine düşen ölü gibi” (Karakoç, 2007b: 40).

insanlığın yararından çok zararına kullanıldığını düşünmektedir. Çünkü insanlık şimdilerde adalet yerine zulmün, ruh yerine nefsin, akıl yerine zekânın buyruğundadır. Teknolojinin tabiatındaki sorun, onun aşkın olanın çemberinin dışında kalmış veya tutulmuş olmasıdır (Karakoç, 1979: 47).

***“Kardeşim İbrahim bana mermer putlarını
Nasıl devireceğimi öğretmişti
Ben de gün geçmez ki birini patlatmayayım
Ama siz kâğıttakileri ve kelimelerdekini ve sözlerdekini
nasıl sileceğimi öğretmediniz”***

Yeşil sarıklı ulu hocalara sitem devam ediyor. Putları devirmek aynı zamanda nefsi terbiye etmektir. Karakoç, Hz. İbrahim’den putları nasıl yıkması gerektiğini öğrendiğini söyler. Ancak erbab-ı kalemden gelen tehlikelere karşı, modern insanı “hakikat”ten alıkoyanlara karşı nasıl davranması, onları nasıl silmesi gerektiğini öğrenemediğini ifade eder. Hükümdarın hükümdarlığı için halka yalvardığı “demokrasi” devrinde, insanların göklerde uçacak kadar teknolojik gelişmeleri yakaladığı modern zamanlarda artık tehlike kâğıda dökülmüş kurallardan gelmektedir. Ayrıca, “Kâğıttakileri ve kelimelerdekini ve sözlerdekini nasıl sileceğimi öğretmediniz” ifadesine de tersten bakarak Karakoç’un ironi yaptığını söylemek mümkündür. İslamî inanca göre yalan söylemek büyük günahlardan biridir. Karakoç’un “vakitlere erdim” dediği modernizm çağında, insanlar sözlerini çok çabuk değiştirebilmekte, kâğıda yazdıklarını bile kolaylıkla unutabilmektedirler. Modern zamanda kâğıda yazılan kurallar yerine göre geçerli olmakta hatta o kurallar duruma göre değiştirilebilmekte ya da silinebilmektedir.

Karakoç, modern dünyada sanatın dinin yerini tutmaya kalkıştığını söyler. Bu duruma örnek olarak da Yunan tiyatrosunu örnek gösterir (Karataş, 1998: 425). Şair, eski zamanlarda dinin yerine geçen putları nasıl devireceğini Hz. Musa’da öğrendiğini; ancak modern zamanda dinin yerine ikame edilmek istenen ve “kâğıda”, “kelimelere” dökülen sanat faaliyetlerini ve dinin yerine konulmak istenen kuralları, kanunları nasıl sileceğini öğrenmediğini söyler. Karakoç, sanatçının nesne ile hesaplaşan adam olduğunu söyler (Karakoç, 2007b: 40). Ancak modern zamanda hesaplaşılması gereken nesne dönüşmüştür; artık putların yerini kâğıttakiler almıştır. Ayrıca “put” kelimesi, Sezai Karakoç’a çağın buhranlarını, bunalımlarını vermesi açısından iyi bir zemin hazırlamıştır. İnsanlar, yaratıcının yerine modern putlara meyletmektedirler. Hâlbuki Karakoç’a göre, ilk insandan beri izinde gidilecek olan, meyledilecek olan Allah’a inanma ve peygamber sancağıdır: “Hakikat ilk insandan beri sancaktarlarını bulmuştur. En büyük sancaktarlar, hakikat sancaktarları peygamberlerdir. Ben buna inanıyorum. Bir diriliş eri olarak, gelecek zamanın biricik kenti diriliş kentinin, diriliş sitesinin kurulması için taş taşıyan, harç taşıyan biri olarak, onların izinden gitmekten başka bir erlik ve yapıcılık bulunmadığına inanıyorum. Evet, biz diriliş erleri son peygamberin sancağı altına

siğiniyoruz. Bu sancağın yere düşmemesi görevimizdir, varoluş hikmetimizdir. Bu sancak, Allah'a inanma sancağıdır. Bu sancak, insanın putların önünde eğilmemesi, onları yerle bir etmesi, insanın insan veya eşya önünde ezgince ve alçalarak baş eğmesine sebep olan köleliği ortadan kaldırıcı, insanı gerçek özgürlüğe ve teslimiyete ulaştırıcı hakikat sancağıdır"² (Karakoç, 1998: 11). Karakoç'un dert yandığı durum sadece insanın başka insanların oluşturdukları "kâğıttan" putların önünde baş eğmesi de değildir. İnsanlar modern zamanlarda yeni "kentler" oluşturmuşlardır ve bu kentler artık, "şehir" değildir.

"Bir kentten daha geçtim"

Karakoç, şehir kelimesi yerine "kent" kelimesini kullanmayı tercih etmektedir. Çünkü artık insanlar, şehir yerine "kentte" yaşamayı tercih etmiş; Hz. İbrahim'in duasının ardından gitmemişlerdir. İbrahim Suresi'nde, Hz. İbrahim, Allah'a şöyle dua eder: "Hani İbrahim demişti ki: 'Rabbim! Bu şehri güvenli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut' (Yazır, 2012: 259). "Bir kentten daha geçtim" diyen Karakoç'un "kent" ile "şehre" ayrı anlamlar yüklediğinden söz eden Fatih Andı, onun kent ile şehir kelimeleri etrafından bir kavramsallaştırmaya gittiğini vurgular. "*Şair, 'kent' ve 'şehir' kelimeleri etrafında adeta bir kavramsallaştırmaya doğru gider. Modern zamanların yerleşim merkezleri ile modern öncesi çağların geleneksel yerleşim merkezlerini 'kent' ve 'şehir' olarak birbirinden ayırmak ister gibidir(...) kentlere bu menfi bakışa karşılık, Karakoç, başta İstanbul olmak üzere, Kudüs, Bağdat, Şam, Mekke, Medine, Buhara, Basra, Kurtuba, Mursiye, Konya, Diyarbekir, Semerkand, Saraybosna vs. gibi Müslümanların tarihi*

² Kuran-ı Kerim'de bu konudaki kimi ayetler ise şöyledir: "*Çünkü Allah hakkın ta kendisidir. O'nu bırakıp da taptıkları ise batılın ta kendisidir. Şüphesiz ki Allah yücedir, büyüktür*" (Hac Suresi, 62. Ayet. Yazır, 2012: 338). "*Allah'a yönelen, ona ortak koşmayan kimseler (olun). Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışıyor veya rüzgar onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir*" (Hac Suresi, 31. Ayet. Yazır, 2012: 335). "*Rabbim! Çünkü o putlar insanlardan birçoğunu saptırdılar. Artık kim bana uyarırsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse şüphesiz sen çok bağışlayan, çok merhamet edensin*" (İbrahim Suresi, 36. Ayet. Yazır, 2012: 259). "*Hani İbrahim babası Âzer'e, 'Sen putları ilah mı ediniyorsun? Şüphesiz, ben seni de, kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum' demişti*" (En'am Suresi, 74. Ayet. Yazır, 2012: 136). "*İsrailoğullarını denizden geçirdik. Derken kendilerine ait putlara tapan bir kavme rastladılar. İsrailoğulları, 'Ey Musa! Onların kendilerine ilahları (putları) olduğu gibi sen de bize ait bir ilah yapsana' dediler. Musa şöyle dedi: 'Şüphesiz siz cahillik eden bir kavimsiniz'*" (Araf Suresi, 138. Ayet. Yazır, 2012: 166).

Sezai Karakoç'un kitaplarının yanı sıra *Diriliş Dergisi*'nde yayımlanan yazılarını da inceleyen Münire Kevser Baş, Karakoç'un Kuran-ı Kerim'den Tevrat'a; Gazzali'den Nietzsche'ye kadar farklı farklı alanlarda okumalar yaptığını söyler (Baş, 2008: 471).

süreç içerisinde kurdukları ve birer medeniyet merkezleri haline getirdikleri yerleşim merkezlerinden çoğu mısralarında “şehir” diye bahseder ve onların tarihi geçmişlerini hasretle övgüyle anar.” (Andı, 2010: 144). Karakoç, Hızırkı Kırk Saat’in hem birinci hem de ikinci şiirinde kent kelimesini kullanmayı tercih eder. Çünkü her iki şiirde de geleneksel yerleşim yeri olan şehirler, modern zamanda kentleşmişlerdir. Karakoç, Hızırkı Kırk Saat’in birinci şiirine “Bu çok sağlam surlu şehirden de geçtim” (1989: 7) diyerek başlar. “-den de geçtim” diyerek yolculuğunun yeni başlamadığını belirten şair, şiirin başında “şehir” kelimesini kullanmasına rağmen, şehrin “kentleştiğini”, “soluk alır bir nesne bulama[dığını]” (1989: 7) görür ve şöyle sitemde bulunur: “Bu katı bu sert kente gelmeseydim” (1989: 7). Bu sitem, birinci şiirde olduğu gibi ikinci şiirde de devam eder: Şair artık “şehirden de geçtim” yerine “bir kentten daha geçtim” demektedir. Karakoç’un “kent” eleştirisinin Batılı kimi yazarlarla örtüştüğünden, onlara benzediğinden de söz edebiliriz. Max Weber, “Modern şehir, dışsal ve formel yapısını yitirmektedir. İçsel olarak da bir bozulma (çürüme) halindedir. Oysa ulusun temsil ettiği yeni topluluk, her yerde şehrin aleyhine bir gelişme göstermektedir. Şehir çağının sonuna gelinmiş görünüyor” (Weber, 2003: 80). Şehir artık kentleşmiştir; çünkü “ulusun temsil ettiği yeni topluluk”, “buğdayları yakmaktadır”.

***“Buğdayları yakıyorlardı
Yedikleri pirinçti
Birbirlerine açılan borular gibi üfürüyorlardı
Sonra birbirlerinden borular gibi çıkıyorlardı”***

Modern zamanda kent merkezinde tek tipleşen insanlara yönelik bir eleştiri söz konusudur. Karakoç, şiirin ikinci bölümünde artık yeşil sarıklı ulu hocalara seslenmeyi bırakır. Yeşil sarıklı ulu hocaların kendisine kesik dansı, kadının üstün olduğunu ama mutlu olmadığını ve kâğıttakileri öğretmemesi bir eksiklikti; ama şair “kenti” gezdikçe, esas eksikliğin, problemin modernizmin tekleştiği âdeta birbirinden “borular gibi çıkan” tek insan tipi olduğunu anlar. Bu tek tipleşen kenttekilerde yalnız “atları” cana yakın bulur. Bu yüzden sadece atların yelelerini “öpüp çıkıp” gider kentten. Kentteki insanların borular gibi birbirine benzemesi onları duyarsız kılmaktadır. Buğdayların yakılmasına duyarsız kalan “kenttekiler”, dördüncü şiirde de tenkit edilir. “İyi bir kentte/ Camide namaz kılan/ Omuzları birbirine dayalı/ İki Müslümanın arasından geçtim fark etmediler/ Hutbede imamın sözlerinin arasına tek bir kelime/ Karıştırdım tek bir kelime/ Birkaç kişi irkildi” (1989: 12). Birbirlerinden borular gibi çıkan insanlar, “kent” hayatına o kadar dalmışlar ki kulaklarına ne üfürülürse onu tasdik etmektedir; tıpkı borular gibi. Kulaklarına bir şeyler üfürülenlerden, “birkaç kişi” dışında irkilen de olmamaktadır. Burada “kent” eleştirisinin yanı sıra tabiatın tahrip edilmesi de eleştirilir. “Buğdayların yakılması”, tabiatın tahrip edilmesi; Karakoç’un *Sütun*’da belirttiği üzere insanların ilgisinin tabiatı koparılmasına neden olmaktadır. Tabiat denilince artık sadece suni bir

bahçe düzeni anlaşılmaktadır (1980: 211). Kenttekiler, buğdayları yakmalarına rağmen, o “suni bahçelerden” gelen pirinçleri ise tüketmeye devam etmektedirler.

Karakoç, buğdayları yakan, birbirine açılan borular gibi tek tipleşen, modern zamanın kentlileşen bireylerinden uzaklaşıp Yenikapı’da “Hızır” a sığınır âdeta. Yenikapı’da deniz kenarında Hızır ile buluşmak; Hızır’a sığınmak aynı zamanda yeşile kaçmaktır. Çünkü kimi İslam âlimlerince Arapça orijinal adı “hıdr” olan kelime Türkçeye “Hızır” olarak geçmiştir ve hıdr ise, “yeşil, yeşilliği çok olan yer” anlamına gelmektedir (Çelebi, 1998: 406) ve Hızır’ın oturduğu kuru toprağı yeşile çevirdiği (Buhârî, 2009: 3209) ifade edilir. Ayrıca Hz. Hızır ile ilgili “hızırıyet” makamından bahsedilir ve rivayete göre Hz. Hızır’ın ayağını bastığı yerleri yeşerttiğine inanılır. Şiirin ilk mısrasında da “yeşil” e gönderme vardır: “Ey yeşil sarıklı ulu hocalar...” Yine yeşil ile alakalı olarak “hıdırellez” gününün de Hızır (Hıdır) gününden neşet ettiği bilinmektedir. Hz. Hızır, kuru yerleri yeşerttiği için yaz başlangıcında etrafın yeşillenmesine de Hıdır günü denilmektedir. Neticede, Karakoç’un Hızır ile kırk saat geçirmesi “Hızır” ile ilgili tüm bu geleneksel değerleri akla getirdiği gibi esas olarak onunla buluşması kentteki beton yığınları arasında ona nefes aldırması; kentten uzaklaşmıştır. Şairin, modern kentten kaçma fikri sadece Karakoç’ta görülen bir durum da değildir. Andı, “Edip Cansever’den İsmet Özel’e, Necip Fazıl’dan Turgut Uyar’a, Atilla İlhan’dan Cahit Zarifoğlu’na kadar birçok şairde yansımaları bulan modern kente, kentleşmeye, modern kentlerin insanı yutan bunalımlı ortamına tepki gösterme ve metropollerin beton bloklar ormanı halinde tabiatı ve insan tabiatını bozucu istilasına aksülamel duyma tarzı Sezai Karakoç’un şiirlerinde de kendisini bir örnekle ortaya koyar” (Andı, 2010: 142) diyerek bu duruma işaret eder.

**“Atlarını yalnız atlarını cana yakın buldum
Öpüp çıkıp gittim yelelerini”**

Buğdayların yakılmasına duyarsız kalan, borular gibi birbirine benzeyen kentliler, Karakoç’a cana yakın gelmez. Örneğin modern zamanda kentteki evlerde insanlar, kutsal kitapları okumamakta sadece duvarlarına asmaktadır. “Her evde kutsal kitaplar asılıydı / Okuyan kimseyi göremedim/ Okusa da anlıyanı görmedim” (1989: 7). *Hızır ile Kırk Saat*’in birinci şiirinde, kutsal kitabın sadece duvarlarda âdeta bir süs olarak kaldığını gören Karakoç, “bu katı bu sert kente gelmeseydim” der. Çünkü Karakoç kentin insanı objeleştirdiğini, insanların kentlere değil, kentlerin insanlara biçim vermekte olduğunu, insanların yerine kentlerin düşündüğünü hatta savaştığını belirtmektedir (Karakoç, 1979: 205). Kentten soğuyan Karakoç, kentte sadece atları cana yakın bulur. Onların yelelerini öpüp çıkar. Kentteki okumayan, düşünmeyen ve âdeta kent içinde objeleşen insanlar değil; atlar daha doğal gelir Karakoç’a.

Metne biçimsel açıdan baktığımızda ise; metnin serbest şiir tarzında kaleme alındığını görüyoruz. On dört ve sekiz mısralık iki bentten oluşan şiirde biçimsel

yönden geleneksel nazım biçimleri kullanılmamakta. Vezin ve kafiye görünüşte yoktur. Fakat Karakoç'un "tarihin ölmez mirası" (Karakoç, 2007b: 118) dediği gizli aruz, şiiri içten besleyen ses mimarisi, "yer, yer yoklamasını yapan" kafiye, şiirde özellikle "öğretmediniz" ile biten mısralarda kendisini hissettirmektedir. Ayrıca şiire, Karakoç'un serbest nazım ile ilgili ifadeleri - "serbest nazım ya da şiir dediğimiz zaman akla düz yazının bir türü, ya da bütün koşullardan bağımsız bir şiir türü gelmemelidir. Serbest nazım ya da şiir, vezni ve kafiyesi şairi tarafından aranıp bulunan, sonra da şiirde kaybedilen şiir demektir" (Karakoç, 2007b: 118) - ışığında da bakılmalıdır.

Baki Asiltürk, Sezai Karakoç'un şiirlerinde "öyküleyici anlatım" ile beraber " lirik anlatımın" da var olduğunu söyler. Asiltürk, onun şiirlerinde iki farklı, anlatım türünün olduğunu ve Karakoç'un şiirlerine bakıldığında bu iki anlatım biçimi arasında şairin gidip geldiğini ifade eder (Asiltürk: 1999: 41). Hızır Kırk Saat kitabına bakıldığında ise, sık sık öyküleyici anlatımından faydalandığı görülmektedir. "Bir kentten daha geçtim" mısrası, Hızır ile yapılan kırk saatlik yolcuğun hikâye edildiği izlenimini vermektedir. Yine Hızır Kırk Saat'in muhtelif bölümlerinde söylenen " 'Şimdi ayı bekliyorum/ Ay doğunca onu yerime gözcü bırakacağım', 'Ben Hızır ...gün...falan saatte...yerde / İnceleme yaptım', 'Ağrı'da / - 40 mantığında/ Köseadağıyla konuştum', 'Bugün iki çocuğun konuşmasına kulak misafiri oldum' " gibi ifadeler de Karakoç'un kitapta öyküleyici anlatımı tercih ettiğine işaret eder. Karakoç, divan şiirinin klasik biçimlerine yönelmiyor şiirde; fakat Ebubekir Eroğlu'nun (1981: 33) da vurguladığı üzere şiirde, "müziğin ve ses akışının" doğuşunda özellikle "divan şiirindeki sesin" tesiri bulunur.

Sonuç

Karakoç, Batı edebiyatının en önemli kaynaklarından birinin Hristiyanlık kültürü olduğunu bilmektedir. Kimi Batılıların Hristiyanlığa döndüğü gibi Sezai Karakoç da İslâmiyet'e döner. Eroğlu (1981: 33), Batı'daki gelenekçi anlayışın bizdeki karşılığı aransa akla ilk gelecek olanın Yahya Kemal ile birlikte Sezai Karakoç'un olacağını söyler. Karakoç, gelenekçi anlayışı bakımından T.S. Eliot'a benzetilebilir (Eroğlu, 1981: 39). Nitekim Karakoç, Eliot'un gerisinde bütün bir İngiliz felsefi şiir ekolünün, geleneğinin olduğunu söyler (Karakoç, 2007b: 121).³ Eliot gibi geleneğe yönelen Karakoç, Hızır Kırk Saat'in ikinci şiirinde "kent" üzerinden modernizm eleştirisi yapar. "Kesik dansın" bilinmemesi, "insanların havada uçması; ama yerde ölmesi" ve "kadının üstün olması ama mutlu olamaması"; Karakoç'un yakındığı, "vakitlere erdim" dediği modernizm çağında kentlerde cereyan eden hâdiselerdir. "Esir Kent'ten Özüлке'ye" kanatlanmak isteyen Karakoç'un bu vakitlerdeki yoldaşı ise Hızır'dır. Hızır, halk inanışında kul bunaldığında yetişen

³ Ayrıca Yılmaz Daşcıoğlu (2010: 152), Eliot'un haricinde Karakoç'un Hristiyan varoluşçu Kierkegard'dan da etkilendiğini ifade eder.

muhtelif tehlikelere karşı inanları koruyan bir kişi olarak bilinir. Modern kentten sıkılan, tek tipleşen kentli insanı cana yakın bulmayan Karakoç, “eşsiz zulümlerin işlendiği” vakitlerde, kâğıttan ve kelimelerden gelen modern putlara karşı modern çağın bunalımından uzaklaşmak için çareyi Hızır ile konuşmakta bulur. Ayrıca Karakoç’un şiirde Hz. Hızır imgesini kullanması, onun “medeniyet” algısı ile ilgilidir. O, medeniyetin kaynağında Ziya Gökalp gibi milliyetin değil, vahyin bulunduğu inmektedir. Medeniyetin esas kurucuları ise peygamberlerdir (Karakoç, 1995: 16). “Hızırla Kırk Saat” kitabında Hz. Hızır’dan Hz. İbrahim’e, Hz. Musa’dan Şuayb’e, Hz. İsa’ya, Hz. Nuh’a, Hz. Lut’a, Hz. Davut’a ve Hz. Yusuf’a kadar birçok peygamber mevzubahis edilir.

Sezai Karakoç, cumhuriyet sonrası Türk şiirinin köşebaşlarından biridir. Karakoç’un *Hızırla Kırk Saat* adlı kitabı, 1967 yılında kaleme aldığı düşünüldüğünde, *Hızırla Kırk Saat* şiiri ile söz konusu dönemde Türkiye’deki toplum yapısından, toplumun modern çağdaki dönüşümünden de haberdar oluruz. Çalışmamızda, elli yıldan fazla bir süredir Türkiye’nin meseleleri üzerine yazılar kaleme alan Karakoç’un sadece *Hızırla Kırk Saat* şiirinin ikinci kısmına yoğunlaştık. Ele aldığımız şiirden de hareketle diyebiliriz ki, Karakoç’un şiirini yasladığı temel unsur, “gelenek”tir. Modern kentin insanı, kendini kaybetmiş, köklerinden kopmuş, İslâm medeniyetinin yüzyılların birikimi olarak oluşturduğu şehirlerden (Medine, Şam, Bağdat) uzaklaşmıştır.

Kaynakça

- Alpay, N. (1999). Sezai karakoç kaçınıcı oğul. *Ludingirra*, Bahar 99, Sayı:9, s. 33.
- Andi, F. (2010). *Güneşe tutulan ayna*. İstanbul: Hat Yayınevi.
- Asiltürk, B. (1999). Sezai karakoç şiirine anlatım özellikleri çerçevesinde bir bakış. *Ludingirra*, Bahar 99, sayı:9, s.41.
- Baş, M. K. (2008). *Diriliş taşları, sezai karakoç’un düşünce ve sanatında temel kavramlar*. Ankara: Lotus Yayınları.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. (2009). *El-Câmiu’s-Sahîh*. (Mütercim: Mehmed Sofuoğlu), 7. Cilt. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bursevî, İ. H. (1985). *Tefsîru rûhi’l-beyân*. V. Beyrut.
- Çelebi, İ. (1998). Hızır. *DİA*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XVII. s. 406-409.
- Daşcıoğlu, Y. (2010). Diriliş estetiği ya da sezai karakoç’un sanat görüşü. (Ed. M. Çelik ve Y. Çelik). *Sezai karakoç*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları., s. 140-152.
- Eroğlu, E. (1981). *Sezai karakoç şiiri*. İstanbul: Bürde Yayınları.
- Kaplan, M. (2004). *Cumhuriyet devri türk şiiri 2*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Karakoç, S. (1989). *Hızır ile kırk saat*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1998). *Diriliş neslinin âmentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 7. Baskı.
- Karakoç, S. (2007a). *Edebiyat yazıları II- Dişimin Zarı*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 3. Baskı.
- Karakoç, S. (2007b). *Edebiyat yazıları 1*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2011). *Edebiyat yazıları III- eğik ehramlar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 3. Baskı.
- Karakoç, S. (2010). *Gün doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1995). *Düşünceler 1*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1997). *İslam*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S.(1998). *Fizikötesi açısından ufuklar ve daha ötesi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1979). *Çağ ve ilham II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1980). *Sütun*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karataş, T. (1998). *Doğunun yedinci oğlu sezai karakoç*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yazır, E. H. (2012). *Kuran-ı kerim meâli*, (Hazırlayanlar: Doç. Dr. Halil Altuntaş, Dr. Muzaffer Şahin), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Weber, M. (2003). *Şehir, modern kentin oluşumu*. (Ed. D. Martindale ve G. Neuwirth), (Çev. Musa Ceylan), İstanbul: Bakış Yayınları, 4. Baskı.